

Оцінка впливу дистанційного навчання на академічну успішність та формування професійних компетентностей майбутніх педагогів для впровадження принципів Нової української школи

Плетеницька Лідія Степанівна¹, Алексєєва Оксана Радиславівна², Павленко Ірина Григорівна³

Опубліковано	Секція	УДК
10.06.2024	Освіта/Педагогіка	378.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11549439>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Мета статті полягає в дослідженні впливу дистанційної форми навчання на академічну успішність майбутніх педагогів у контексті побудови освітньої парадигми за принципами Нової української школи. Для досягнення поставленої мети було використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема аналіз наукової літератури, систематизацію, порівняння та узагальнення. У процесі дослідження було з'ясовано, що в умовах воєнного стану в Україні дистанційне навчання є ключовою формою освіти, яка забезпечує безперервність навчального процесу й сприяє адаптації освітньої системи до нових викликів та обмежень. Незважаючи на те, що дистанційне навчання є інтегральною формою навчання, яка надає безліч переваг для учасників освітнього процесу, було виокремлено й певні його недоліки, зокрема відсутність належного технічного обладнання та стабільного доступу до Інтернету в деяких учасників освітнього процесу, а також відсутність «живого» спілкування, що є основою психологічної підтримки в процесі навчання. Проте, враховуючи те, що за останні роки дистанційна форма навчання стала основним способом отримання освіти в Україні в умовах воєнного стану, поступово розробляються можливі шляхи розв'язання цих проблем для успішної підготовки майбутніх фахівців різних галузей, зокрема й освітньої. Ключова роль у реалізації завдань Нової української школи належить педагогам, оскільки саме вони визначають основні напрями розвитку освіти. Відповідно, процес їх підготовки до майбутньої професійної діяльності повинен бути орієнтованим

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, педагогічний факультет, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, lidiapletenicka@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1867-8314>.

² кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Навчально-науковий інститут педагогіки і психології, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», alekseevaoksana36@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3719-6775>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Навчально-науковий інститут педагогіки і психології, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», igp7733@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7656-8039>

на сучасні освітні тенденції й формувати визначені Професійним стандартом компетентності. У статті проаналізовано основні інструменти дистанційного навчання, які забезпечують індивідуалізацію, формування єдиного освітнього простору та підвищення рівня якості освіти загалом. З'ясовано, що в процесі професійної підготовки майбутні педагоги мають багато можливостей для самоосвіти завдяки дистанційній участі в онлайн-заходах різних форматів. Використання Інтернет-ресурсів у дистанційному процесі навчання майбутніх педагогів значно підвищує їхню мотивацію до навчання та зацікавленість у самостійному пошуку необхідної інформації. Важливу роль в академічній успішності майбутніх педагогів відіграє мотивація, оскільки саме від її рівня залежить наявність зусиль у здобувача освіти в цілеспрямованому засвоєнні матеріалу. Окреслено основні стратегії підвищення мотивації здобувачів вищої освіти в дистанційному форматі. Для забезпечення високого рівня якості підготовки майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання важливо забезпечити належну технічну підтримку, розробити адаптовані методики викладання та оцінювання тощо, а також сприяти підвищенню кваліфікації викладачів у сфері використання цифрових технологій. Це дозволить максимально ефективно використовувати можливості дистанційного навчання та підготувати висококваліфікованих педагогів, готових до реалізації ідей Нової української школи.

Ключові слова: інформаційні технології, мотивація, дистанційний формат, професійна підготовка вчителів.

Assessment of the influence of distance learning on academic success and the formation of professional competencies of future teachers for the implementation of the principles of the New Ukrainian School

Annotation. The purpose of the article was to study the impact of distance education on the academic success of future teachers, in the context of building an educational paradigm based on the principles of the New Ukrainian School. To achieve the goal, general scientific research methods were used, including analysis of scientific literature, systematization, comparison, and generalization. In the course of the study, it was found that in the conditions of martial law in Ukraine, distance learning is a key form of education that ensures the continuity of the educational process and contributes to the adaptation of the educational system to new challenges and limitations. Despite the fact that distance education is an integral form of education that provides many advantages for the participants of the educational process, some of its shortcomings were also highlighted. They included the lack of appropriate technical equipment and access to the Internet for some participants in the educational process, as well as the lack of "live" communication, which is the basis of psychological support in the learning process. However, taking into account that in recent years distance education has become the main way of obtaining education in Ukraine, in the conditions of martial law, possible ways to solve these problems are gradually being developed for the successful training of future specialists in various fields, in particular, education. The key importance in the implementation of the tasks of the New Ukrainian School belongs to teachers, since they are the ones who determine the main directions of the development of education. Therefore, the process of their preparation for future professional activity should be oriented towards modern

educational trends. The main tools of distance learning, which provide individualization, formation of a single educational space and improvement of the quality of education as a whole, are analyzed. It was found that in the process of professional training, future teachers have many opportunities for self-education thanks to remote participation in online events of various formats. The use of Internet resources in the distance learning process of future teachers significantly increases their motivation to study and their interest in independently searching for the necessary information. An important role in the academic success of future teachers is played by motivation, since it is on its level that the effort of the student of education in purposeful assimilation of the material depends. The main strategies for increasing the motivation of students of higher education in the distance format are outlined. To ensure a high level of quality training of future teachers in the conditions of distance learning, it is important to provide adequate technical support, develop adapted teaching and assessment methods, and also promote the improvement of teachers' qualifications in the field of using digital technologies. This will make it possible to use distance learning opportunities as effectively as possible and to train highly qualified teachers ready to implement the ideas of the New Ukrainian School.

Keywords: information technologies, motivation, remote format, professional training of teachers.

Вступ

Останні події в Україні стали справжнім викликом для спеціалістів у багатьох галузях, зокрема й в освіті. Важливим завданням стало забезпечення належного рівня підготовки майбутніх педагогів з урахуванням сучасних безпекових реалій. Для вирішення цього завдання багатьма закладами вищої освіти (ЗВО) було застосовано дистанційний формат навчання для забезпечення безперервності освітнього процесу. Упровадження Концепції «Нова українська школа» і реалізація компетентнісної парадигми висунули на перший план у професійній підготовці майбутніх учителів необхідність формування визначених і наразі професійно значущих компетентностей як передумови професійної успішності педагога в створенні сучасного ефективного освітнього простору, комфортного першочергово для дитини, у якому вона зможе реалізувати свої пізнавальні потреби, інтереси. Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, метою якої є створення нової сучасної школи, заснованої на принципах гуманізму, дитиноцентризму, педагогіки партнерства, де буде приємно навчатися кожному учню. Вона повинна надавати останнім не тільки знання, але й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, тобто формувати ключові компетентності. Основою цієї реформи, безумовно, є саме вчитель. Відтак, проблема підготовки майбутніх педагогів актуалізується з огляду на активне впровадження дистанційної форми навчання в більшості ЗВО України.

Питання підготовки майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання розглядалося в численних працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. З розвитком технічних можливостей та методик навчання з'явилася можливість впроваджувати нові організаційні форми навчального процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [6]. Проблему професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання з початку карантину, пов'язаного з пандемією COVID-19, розглянула у своїй праці О. Цюняк [13]. Н. Яремчук дослідила це питання в контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи. У своїй праці авторка зазначила, що перспективним напрямом стратегії дистанційної професійної підготовки педагога є залучення майбутніх учителів до навчання за індивідуальною

особистісною траєкторією [14]. Актуальність підготовки саме вчителів початкової школи в умовах дистанційної освіти підтвердила А. Дрокіна [3]. У контексті даного дослідження авторка акцентує на тому, що підвищення мотивації майбутніх учителів початкової школи до процесу едукації сприятиме більшому успіху їх професійної підготовки, особливо в умовах дистанційного навчання.

На основі аналізу наукових джерел та власних досліджень І. Василиків розглянув питання підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації Концепції нової української школи. Сучасний учитель початкових класів має бути готовим відповідати вимогам часу та професійним функціям тренера, педагога й медіатора. Заклади вищої освіти повинні забезпечувати особистісно-професійну підготовку майбутніх фахівців, сприяючи навчанню здобувачів освіти психолого-педагогічного профілю та організовуючи різноманітні види виробничої й педагогічної практики [1]. В. Глазова визначила методичні компетентності вчителя НУШ та зазначила, що основною метою підготовки майбутнього фахівця є сприяння його професійному та особистому зростанню й підвищенню соціального статусу [2].

А. Харківська та О. Молчанюк акцентували на тому, що сучасний педагог НУШ є людиною, яка поважає та розуміє дитину, сприймає її індивідуальну особистість. Відповідно, для підготовки майбутніх педагогів за принципами НУШ необхідним є врахування певних особливостей, серед яких автори виокремили реформацію змісту професійної підготовки, підтримку мотивації до професійної свободи й самовдосконалення, а також реалізацію партнерства в освітньому просторі [11]. В умовах впровадження Концепції НУШ важливо вдосконалювати підготовку майбутніх учителів у закладах педагогічної освіти, а також сприяти професійному розвитку вчителя [12].

Ж. Федірко дослідила питання готовності вчителя закладу загальної середньої освіти до інноваційної освітньої діяльності в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» та обґрунтувала потребу у впровадженні системної роботи в закладі післядипломної педагогічної освіти щодо підготовки вчителів до інноваційної діяльності [10].

Незважаючи на чималу кількість досліджень, які присвячені питанням підготовки вчителів до реалізації ідей НУШ, аспекти їх підготовки в умовах дистанційної форми навчання та вплив цієї форми на академічну успішність і формування професійних компетентностей майбутніх педагогів є вивченими недостатньо.

Відповідно, *метою даної статті* є дослідження впливу дистанційної форми навчання на успішність підготовки майбутніх учителів у контексті впровадження принципів Нової української школи.

Для досягнення мети були сформульовані такі *завдання*: (1) схарактеризувати процес дистанційного навчання в педагогічних ЗВО України, визначити його ключові переваги та недоліки в підготовці майбутніх учителів; (2) з'ясувати основні вимоги до майбутніх педагогів у контексті впровадження принципів НУШ; (3) окреслити шляхи підвищення ефективності дистанційного навчання для підготовки висококваліфікованих педагогічних фахівців.

Матеріали та методи

Для оцінки впливу дистанційного навчання на підготовку майбутніх педагогічних фахівців було використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема аналіз наукової літератури, систематизація, порівняння та узагальнення. Метод аналізу був використаний для розгляду наукової літератури з окресленої проблематики та поділу об'єкта дослідження на складові. За допомогою методу систематизації було впорядковано й класифіковано інформацію щодо різних аспектів дистанційного

навчання та його впливу на підготовку майбутніх педагогів. Метод порівняння дозволив виявити відмінності та спільні риси різних підходів до підготовки майбутніх учителів у дистанційному форматі. Метод узагальнення дав змогу сформулювати висновки дослідження та окреслити перспективи для подальшого вивчення вказаного питання.

Результати

Особистісна парадигма освіти та перехід на нові державні стандарти висувають перед закладами вищої освіти завдання удосконалення підготовки майбутніх педагогів та формування їх професійних якостей на високому рівні. Ключовою реформою у сфері освіти є Нова українська школа, яка спрямована на припинення всіх негативних тенденцій та перетворення української школи на основі соціальної рівності та згуртованості. На сучасному етапі потрібні нові підходи та методики навчання майбутніх учителів, спрямовані на підвищення рівня їх професійної та методичної підготовки, що базується на набутті практичних навичок [2].

На рівень підготовки здобувачів вищої освіти в Україні впливає ціла низка факторів, зокрема дистанційне навчання, а також психологічні та економічні аспекти, безпосередньо пов'язані з війною в країні [5]. Дистанційна освіта є сукупністю інформаційних технологій та методик викладання, які дозволяють здобувати освіту без фізичної присутності здобувачів у закладі освіти. Визначальною рисою дистанційного навчання є використання синхронного режиму, коли здобувачі освіти працюють разом із педагогічним персоналом закладу в реальному часі, використовуючи засоби зв'язку й технічні рішення, дотримуючись встановленого розкладу занять.

Процес дистанційного навчання базується на науково обґрунтованих та практично перевірених дидактичних принципах, що враховують закономірності й завдання вищої освіти. Технології дистанційного навчання охоплюють індивідуалізований процес передачі та засвоєння знань, умінь, навичок пізнавальної діяльності майбутніх фахівців. Вони надають можливість здійснювати освітній процес за допомогою мережі Інтернет, урізноманітнювати форми спілкування між учасниками освітнього процесу, активізувати роль викладача й контролювати навчальний процес. Сучасний навчально-виховний процес підготовки педагогічних кадрів орієнтований на динамічні зміни, що сприяють розвитку професійного мислення, емоційного інтелекту та творчих здібностей майбутніх учителів. Оновлення змісту навчання в сучасній вищій педагогічній школі відбувається в контексті глобальних освітніх тенденцій, серед яких найпомітнішими є підвищення значущості професійної підготовки для особистості, орієнтація на суб'єктність здобувача освіти та активне засвоєння ним методів пізнавальної діяльності [8].

Основними принципами дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів є:

- інтерактивність (забезпечення більш інтерактивного способу взаємодії учасників освітнього процесу за допомогою сучасних ІКТ);
- індивідуалізація (можлива завдяки інтерактивному стилю спілкування та миттєвому зв'язку);
- принцип стартових знань (потреба в мінімальних навичках роботи з цифровими технологіями);
- принцип педагогічної доцільності застосування ІКТ [13].

Використання дистанційних технологій у навчанні дозволяє здобувачам вищої освіти обирати зручний час для вивчення й засвоєння навчальних курсів, самостійно контролювати та аналізувати свою навчальну діяльність, маючи лише телефон, планшет або комп'ютер, а викладачам – керувати навчальною роботою здобувачів, контролювати й аналізувати їхню діяльність [6].

Майбутні педагоги в процесі дистанційного навчання отримують подвійні знання: вони вивчають матеріал, необхідний для їхньої майбутньої професійної діяльності, та мають можливість ознайомитися з методами представлення інформації за допомогою сучасних технологій, які можуть бути застосовані в їхній практичній діяльності. Незважаючи на те, що дистанційне навчання є інтегральною формою навчання, яка надає безліч переваг для учасників освітнього процесу, варто звернути увагу й на недоліки цієї форми освіти, серед яких можна виокремити 2 групи. Перша – це технічні недоліки, до яких належать відсутність необхідного технічного обладнання та доступу до Інтернету, що називається «цифровим бар'єром». Також негативним аспектом дистанційного навчання є матеріальні витрати на використання платних онлайн-сервісів та платформ. Друга група – це психологічні недоліки, які включають відсутність «живого» спілкування, що є основою психологічної підтримки в процесі навчання, недостатній рівень цифрової грамотності учасників освітнього процесу. Проте, враховуючи те, що за останні роки дистанційна форма навчання стала основним способом отримання освіти в Україні в умовах воєнного стану, а багато закладів освіти внаслідок тимчасової окупації чи то руйнування стали недоступними, поступово розробляються можливі шляхи розв'язання цих проблем для успішної підготовки майбутніх фахівців різних галузей, зокрема й освітньої.

За умов навчальної співпраці між викладачем і здобувачами вищої освіти створюється персональний дидактичний шлях, у якому визначаються методи опрацювання матеріалу та способи презентації результатів навчальної діяльності. Вибір дидактичних інструментів має відповідати принципам альтернативності, обумовленості, комфортності та самостійності. У дистанційному навчанні потенціал інтернет-ресурсів відкриває можливості для їх використання в межах освітніх завдань індивідуальної освітньої траєкторії, що позитивно впливає на формування інформаційної компетентності та цифрової грамотності майбутніх педагогів [14]. Умови дистанційного навчання сприяють балансу між впливом персонального середовища та освітнього інтернет-простору на розвиток особистості майбутнього педагога.

У процесі підготовки майбутніх педагогічних фахівців у ЗВО України використовуються різні платформи та інструменти дистанційного навчання, які забезпечують індивідуалізацію, формування єдиного освітнього простору та підвищення рівня якості освіти загалом. Найпоширеніші з цих інструментів представлені на рис. 1.

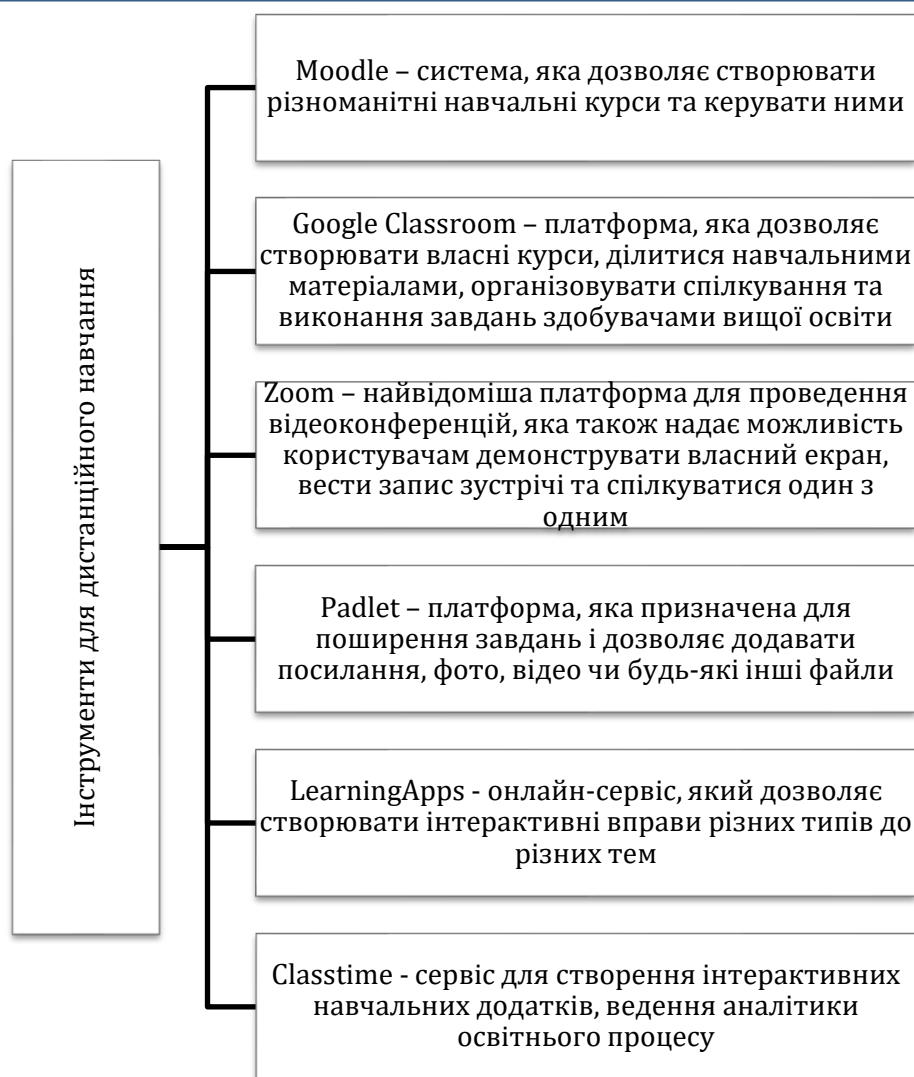

Рис. 1. Цифрові технології для дистанційного навчання

Джерело: власна розробка авторів

У дистанційному навчанні використання новітніх комунікаційних технологій забезпечує можливість інтерактивної взаємодії між учасниками освітнього процесу. Наявність сучасних інструментів для діалогу та контролю, таких як комп'ютерні програми, інформаційні бази та вільний доступ до них через Інтернет, дозволяє організовувати навчання відповідно до сучасних принципів дидактики.

Електронні освітні ресурси розглядаються як ключові інструменти формування освітнього простору і є одними з найважливіших компонентів сучасних освітніх систем. Їх використання спрямоване на вирішення навчальних, методичних, довідкових та організаційних проблем у процесі навчання в закладах вищої педагогічної освіти. У цьому контексті важливим є використання інфографіки, що сприяє підвищенню якості навчання. Основною перевагою інфографіки є забезпечення інформаційної насиченості й наочності навчальних матеріалів, а також апелювання до наявних знань і досвіду користувачів [4, с. 44]. Для створення інфографіки можуть бути використані різні цифрові ресурси, найвідомішими з яких є:

- 1) Canva – популярний сервіс графічного дизайну, що дозволяє користувачам створювати графіку, презентації, афіші та інший візуальний контент для соціальних мереж. Доступна як вебверсія, так і мобільна. Сервіс пропонує великий банк зображень, шрифтів, шаблонів та ілюстрацій;

- 2) Creatly – інтерактивний онлайн редактор діаграм, який підтримує 7 мов інтерфейсу. Він дозволяє створювати діаграми, схеми та графіки будь-якої складності. Вбудовані налаштування дають можливість змінювати форму й колір об'єктів та тексту;
- 3) Infogram – онлайн-платформа для створення інфографіки та інтерактивних візуалізацій даних;
- 4) Visme – багатофункціональний інструмент для створення презентацій, інфографіки, звітів та іншого візуального контенту;
- 5) Visual.ly – платформа для створення та обміну візуальним контентом, включаючи інфографіку та анімації.

В освітньому процесі майбутніх педагогів варто використовувати різноманітні інноваційні методики, які є поширеними в багатьох країнах ЄС. Їх основою є інтерактивність і максимальна наближеність до реальної практичної роботи. До таких методик належать: кейс-технології, методики відеотренінгу, інтегративні методи, комп'ютерне моделювання, методи диференційованого навчання та інші [9]. З метою розвитку в майбутніх педагогів культури рефлексивного мислення доцільним у процесі їх підготовки є використання методу навчальних дискусій, який дозволяє повністю використовувати отриманий досвід у майбутньому. Дискусія забезпечує можливості зворотного зв'язку, підкріплення, мотивації та перенесення знань і навичок з однієї галузі до іншої.

Вчитель НУШ повинен орієнтуватися в інформаційному освітньому просторі та вміти використовувати отриману інформацію відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства. У процесі професійної підготовки майбутні педагоги мають невичерпні можливості для самоосвіти завдяки дистанційній участі в онлайн-заходах різних форматів. Так, наприклад, Міністерством цифрової трансформації України було запущено оновлену платформу з розвитку цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта», яка пропонує для освітян широкий спектр корисних матеріалів (освітні серіали, симулятори, гайди, вебінари тощо). Як показує практика, майбутні педагоги охоче користуються такими онлайн-платформами, як:

- Education Era (<https://ed-era.com>),
- Coursera (<https://www.coursera.org>),
- Prometheus (<https://prometheus.org.ua>),
- Уміти (<https://umity.in.ua>),
- Всеосвіта (<https://vseosvita.ua/>),
- На урок (<https://naurok.com.ua/>) [3, с. 1118].

Використання Інтернет-технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів значно підвищує їхню мотивацію до навчання та зацікавленість у самостійному пошуку необхідної інформації. Важливою умовою, яку слід враховувати під час підготовки майбутніх учителів, є вивчення відмінностей прикладних програмних засобів. Ці засоби містять різноманітні комп'ютерні програми, які використовуються викладачами під час навчання в закладах вищої освіти та які необхідно впроваджувати в шкільну практику. Постійно з'являються нові програмні інструменти з більшим спектром можливостей для навчання та спеціальними функціями використання.

Професійний успіх майбутніх учителів залежить від їхнього розуміння сутності освітніх реформ, сформованого в закладах вищої освіти, та готовності здійснювати освітній процес за принципами нової компетентнісної парадигми. Успіх нової освітньої парадигми забезпечується всебічним оновленням змісту, технологій, методів, підходів та обладнання. Важливим фактором є усвідомлення концепції Нової української школи, яка передбачає наступні компоненти:

- 1) новий зміст освіти, що базується на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;
- 2) педагогіка, побудована на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- 3) мотивований учитель, який має свободу творчості та професійно розвивається;
- 4) орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- 5) наскрізний процес виховання, який формує цінності [7].

Один із ключових аспектів, який визначає Нову українську школу, – це всебічний підхід до виховання, спрямований на розвиток у дітей загальнолюдських цінностей. Освітнє середовище в рамках НУШ сприяє розвитку толерантності та емпатії до ровесників і дорослих. Забезпечення доброзичливої атмосфери в закладі освіти дозволяє дітям відчувати комфорт у міжособистісному спілкуванні, працювати в колективі, розвивати позитивне ставлення до себе та інших, а також виховувати навички підтримки та взаємодопомоги. З огляду на це, важливим у процесі навчання майбутніх педагогів є виховання не лише загальнолюдських цінностей, а й професійних, серед яких можна виокремити креативність, ініціативність, гуманність, толерантність, самоконтроль тощо. Формування в майбутніх педагогів таких цінностей забезпечуватиме гармонійний процес виховання й розвитку учнів в умовах НУШ [11].

У Концепції НУШ визначено також ключові життєві компетентності, які вчителю необхідно осмислити, прийняти, розвинути в собі, утілювати в педагогічній практиці з метою формування ключових компетентностей учнів, володіння якими б стало запорукою подальшої самореалізації особистості в житті. Це підкреслює важливість підготовки педагогів, їхнього професійного зростання. Компетентнісний підхід стає одним із ключових концептуальних принципів модернізації теорії та практики педагогічної освіти.

Професійна діяльність сучасного вчителя регламентується Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (затверджено наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020, № 2736) [Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (затверджено наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020, № 2736). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>]. Виконання вчителями трудової функції, як зазначено в Стандарті, «Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)» вимагає від них незалежно від спеціальності сформованості не лише предметно-методичної та мовно-комунікативної компетентності, а й актуальної наразі для роботи з учнями-дітьми «цифрового покоління» та в епоху цифровізації та інформатизації, відповідно, інформаційно-цифрової компетентності.

У цьому ж документі чітко прописано, що інформаційно-цифрова компетентність – це здатність учителя:

- орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності;
- ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси;
- використовувати цифрові технології в освітньому процесі [Там само].

Дистанційна освіта майбутніх педагогів у контексті формування в них необхідних компетентностей є поетапним процесом побудови системи професійної підготовки

здобувачів вищої освіти, що містить такі складові, як цілі та принципи реалізації, зміст і методи навчання, форми й засоби навчання.

І, безперечно, використання технологій дистанційного навчання під час професійної підготовки майбутніх педагогів сприяє розвитку професійних навичок і необхідних компетентностей, зокрема й інформаційно-цифрової, вельми актуальної, як показала практика впровадження дистанційної форми навчання під час пандемії, й наразі, у наш час воєнних дій і часто унеможливлення організувати освітній процес у традиційний спосіб. У дистанційному форматі навчання здобувачі вищої педагогічної освіти можуть розвивати не лише навички самостійного навчання й пошуку інформації, а й брати активну участь у навчальному процесі та спонукати до вдосконалення навичок використання цифрових технологій в освітньому.

Під час організації процесу професійної підготовки майбутніх учителів школи, зокрема в умовах дистанційного навчання, особлива увага повинна бути приділена організації та проведенню методичних позааудиторних заходів [12]. Це передбачає методичні семінари, дискусії, дебати, педагогічні роздуми, тренінги, майстер-класи, ділові ігри, учительські студії, панорами творчих ідей, круглі столи, творчі зустрічі з провідними науковцями та вчителями, віртуальні подорожі в педагогічне минуле та інше. Потреба в проведенні таких заходів зумовлена складністю інтегрованого характеру Концепції Нової української школи, необхідністю опанування інноваційних освітніх напрямів, зокрема STEM-освіти, та врахування психологічних особливостей сучасних учнів, а також здатністю якісно організовувати освітній процес із використанням сучасних засобів ІКТ.

Нова українська школа має бути комфортною, емоційно насиченою та безпечною для учнів. Майбутні педагоги повинні бути готовими розвивати емоційний інтелект своїх вихованців та забезпечувати емоційну насиченість навчального процесу молодших школярів через їхню внутрішню активність та використання «емоціогенних» методів. До ефективних методів розвитку емоційного інтелекту належать ігри, арттерапія, психогімнастика та поведінкова терапія. Ці методи дозволяють учителю швидко познайомити учнів між собою, встановити первинні взаємини, створити безпечну та психологічно комфортну атмосферу, навчити молодших школярів регулювати власну поведінку й формувати соціально адаптовані поведінкові стратегії у взаємодії та спілкуванні з іншими. Особливий інтерес у здобувачів вищої педагогічної освіти викликають тренінги, під час яких не лише використовуються різні форми роботи для формування професійних навичок, але й обов'язково враховується емоційний стан кожного здобувача, його зворотна реакція, яка може свідчити про потребу в індивідуальній педагогічній підтримці чи психологічному захисті. Тренінгові заняття не лише позитивно впливають на розвиток емоційного інтелекту майбутніх педагогів, а й надають їм можливість здобути досвід впливу на емоційну сферу молодших школярів.

Успішне та ефективне впровадження інновацій в освітній процес закладів загальної середньої освіти в контексті реалізації завдань Концепції НУШ неможливе без відповідно підготовленого вчителя. Такий вчитель повинен розуміти змістовні аспекти реформи та володіти необхідними загальними й професійними компетентностями. Важливою для підготовки майбутніх педагогів до реалізації принципів НУШ є імплементація STEM-освіти. Абревіатура STEM розшифровується так: S – наука (science), яка допомагає зрозуміти навколишній світ; T – технології (technology), що є засобом покращення світу й реагує на соціальні зміни; E – інженерія, проектування, дизайн (engineering) як спосіб створення та вдосконалення пристроїв для розв'язання реальних проблем; M – математика (mathematics), яка використовується для аналізу світу та розв'язання реальних проблем за допомогою чисел. У НУШ потрібними є компетентні фахівці нового формату, які здатні розробляти навчальні матеріали й предмети на міждисциплінарних засадах. Впровадження STEM-технологій в освітній процес

підготовки майбутніх педагогів та створення відповідних організаційно-педагогічних умов може забезпечити наявність таких фахівців. STEM-освіта спрямована на розвиток у майбутнього педагога таких компетентностей, як аналітичне мислення, творчість та співпраця, що є важливими в умовах сучасного цифрового суспільства. Окремо варто розглянути віртуальні лабораторії, доповнену реальність та технології штучного інтелекту, опанування яких допоможе майбутнім учителям формувати мотивацію для засвоєння учнями STEM-технологій.

Використання штучного інтелекту може забезпечити практично орієнтовану оперативну підтримку освітнього процесу під час дистанційного навчання. Застосування технологій штучного інтелекту в роботі вчителя початкової школи відкриває нові можливості для покращення освітнього процесу та підвищення якості навчання, зокрема шляхом урахування індивідуальних потреб кожного учня [15]. Питання використання штучного інтелекту в підготовці майбутніх учителів початкових класів для роботи з освітнім медіаконтентом наразі є відносно новим. Майбутні вчителі повинні мати навички використання штучного інтелекту для роботи з освітнім медіаконтентом, уміти вибирати й адаптувати матеріал для потреб своїх учнів, а також розробляти ефективні методи його використання в освітньому процесі.

Можливі способи використання технологій ШІ, зокрема для підвищення академічної успішності майбутніх педагогів, представлені на рис. 2.

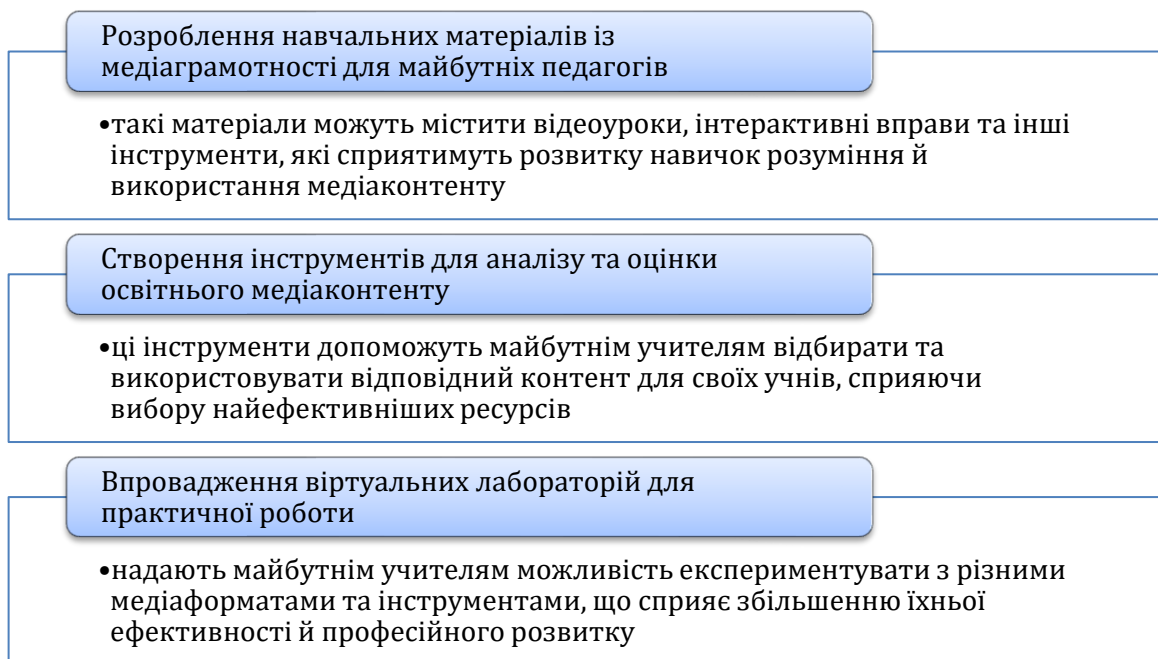

Рис. 2. Можливі способи використання ШІ в підготовці майбутніх педагогів

Джерело: власна розробка авторів

Сьогодні в Україні є доступними та поширеними серед багатьох користувачів такі технології ШІ, як ChatGPT і Google Bard, що є великими мовними моделями, створеними компаніями OpenAI й Google AI. Обидва чат-боти є потужними інструментами, які можна використовувати для виконання різноманітних завдань, включаючи написання тексту, переклад мови, створення різних форм творчого контенту та відповіді на різноманітні запити. Ключовими відмінностями між цими двома інструментами є те, що ChatGPT є генеративною трансформаційною моделлю, тоді як Google Bard – фактична мовна модель. Це означає, що ChatGPT краще підходить для створення творчого контенту, такого як вірші, коди, сценарії, музичні твори, електронні листи тощо, тоді як Google Bard

більш доречний для надання фактичної інформації. Загалом, інтеграція технологій ШІ в дистанційний процес навчання майбутніх педагогів може забезпечити захопливий досвід та сприяти ефективності цього процесу, проте важливо пам'ятати про етичні аспекти їх використання, такі як конфіденційність даних, забезпечення рівного доступу для всіх здобувачів вищої освіти, а також враховувати необхідність дотримання балансу між традиційними методами навчання й сучасними технологічними інноваціями.

Під час навчання в закладі вищої освіти закладаються основи професіоналізму та формується потреба й готовність до безперервної самоосвіти в умовах постійних змін. Відповідно, виникає необхідність виявлення педагогічних умов, які забезпечують становлення суб'єктності, стимулюють готовність до постійного професійно орієнтованого саморозвитку й формують потребу в ньому. Одним із ключових напрямів оптимізації особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога є формування в нього професійної мотивації до педагогічної діяльності. Мотивація є внутрішньою рушійною силою професійного самовизначення здобувача вищої освіти, його саморозвитку та самореалізації в професійно-педагогічній сфері. Мотивація відіграє також важливу роль в академічній успішності, оскільки саме від її рівня залежить наявність зусиль у здобувача освіти в цілеспрямованому засвоєнні матеріалу. Підвищення мотивації майбутніх учителів значно сприятиме їх успішній професійній підготовці, особливо в контексті дистанційної освіти [3].

Основні стратегії підвищення мотивації здобувачів вищої освіти в дистанційному форматі передбачають:

- 1) надання завдань, які здобувачі вищої освіти можуть успішно виконати, та забезпечення автономії у виборі видів роботи;
- 2) заохочення колаборативного навчання та оцінювання досягнень здобувачів освіти різноманітними способами, включаючи самооцінювання;
- 3) використання елементів гейміфікації, драматизації, проблемного й проектного навчання для підвищення мотивації, розвитку критичного мислення та навичок роботи в команді;
- 4) використання викладачами наочних засобів, прикладів та інтерактивних завдань для викладання навчального матеріалу.

Сучасна початкова та середня школа потребує підготовлених учителів із загальними компетенціями, які здатні ефективно впроваджувати ідеї інноваційно-гуманістичної освітньої реформи, відповідально й творчо працювати у своєму професійному напрямі та готові безперервно підвищувати свій професійний рівень відповідно до вимог часу [1]. Використання сучасних педагогічних технологій у процесі професійної підготовки вчителів дозволяє сформувати в здобувачів вищої педагогічної освіти здатність враховувати індивідуальні особливості розвитку, а також набувати досвіду спілкування та співпраці з усіма суб'єктами педагогічної взаємодії, включаючи здобувачів освіти, колег, батьків та громадські організації. Головна роль у втіленні завдань Нової української школи належить педагогам, оскільки саме вони визначають основні напрями розвитку освіти. Для підвищення готовності майбутніх педагогів до впровадження інновацій в освітній процес та реалізації Концепції НУШ варто розробляти спеціальні лекції й практичні заняття, присвячені змістовим та процедурним аспектам інноваційної діяльності в НУШ. Доречною є також розробка програми спецкурсу «Впровадження інновацій у закладі освіти» та його викладання з використанням андрагогічних принципів [10].

Висновки

Реформування системи освіти України передбачає різні інноваційні перетворення, набуття фахівцем компетентностей, які сприятимуть підвищенню

конкурентоспроможності та актуалізуватимуть пошук найбільш ефективних шляхів професійної підготовки майбутніх педагогічних фахівців. Одним із напрямів реформування в освіті є впровадження Концепції Нової української школи, яка передбачає трансформацію організації освітнього процесу, підходів до викладання та оцінювання в напрямі розвивального та демократичного характеру. Ця концепція потребує підготовки висококваліфікованих учителів із високим рівнем практичного втілення інноваційного навчання. У сучасних організаційних системах навчання в закладах вищої освіти використання технології дистанційного навчання є ключовим чинником для забезпечення академічної успішності майбутніх педагогів у впровадженні принципів НУШ. Дистанційне навчання позитивно впливає на підвищення якості освіти, задоволення потреб майбутніх фахівців в освітніх послугах, підвищення їх професійної компетентності та активності. Для забезпечення високого рівня якості підготовки майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання необхідно забезпечити належну технічну підтримку, розробити адаптовані методики викладання та оцінювання, а також сприяти підвищенню кваліфікації викладачів у сфері використання цифрових технологій. Це дозволить максимально ефективно використовувати можливості дистанційного навчання та підготувати висококваліфікованих педагогів, готових до реалізації ідей НУШ відповідно до Професійного стандарту.

Здійснення сучасних освітніх завдань на сьогодні неможливе без підвищення ефективності підготовки фахівців у ЗВО педагогічного напрямку, оскільки саме вчитель є носієм духовного, інтелектуального та творчого потенціалу, що визначає розвиток як окремої особистості, так і суспільства загалом. Отже, питання пошуку інноваційних шляхів удосконалення дистанційного процесу навчання майбутніх педагогів є перспективним напрямом досліджень.

Список використаних джерел

1. Василиків І. Б. Досвід педагогічної підготовки вчителів початкової школи у закладах вищої освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7(13). С. 485–495. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/5440/5471> (дата звернення: 30.04.2024).
2. Глазова В. Підготовка майбутніх учителів математики до роботи в Новій українській школі. *Технології електронного навчання*. 2022. № 6. С. 17–22. URL: <https://doi.org/10.31865/2709-840062022270259> (дата звернення: 30.04.2024).
3. Дрокіна А. С. Модернізація професійної підготовки учителів початкової школи в умовах дистанційної освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 2(30). С. 1110–1120. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/9076/9123> (дата звернення: 30.04.2024).
4. Дяченко М. Д., Дяченко І. М., Романова Т. А. Моделювання освітнього процесу розвитку медіаграмотності студентів: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 81. С. 42–46. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.81.6> (дата звернення: 30.04.2024).
5. Кузнецова М. О., Бібіченко В. О., Кузнецова І. К. Вплив дистанційного навчання на формування мотивації до навчання у студентів медичного ЗВО. *International scientific conference The concept of modern pharmacy and medicine in Ukraine and EU countries: conference proceedings* (Wloclawek, the Republic of Poland, September 6–7, 2023.). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 73–75.
6. Москалюк М. М., Москалюк Н. В. Використання технологій дистанційного навчання у процесі підготовки майбутніх учителів. *Фізико-математична освіта*. 2020.

№ 4(26). С. 79–84. DOI: 10.31110/2413-1571-2020-026-4-014 (дата звернення: 30.04.2024).

7. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/novaukrainska-shkola> (дата звернення: 30.04.2024).

8. Павлик О., Білоконна Н., Лисевич О. Професійна підготовка фахівця початкової освіти у нових реаліях. *Український Педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 83–91. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-83-91> (дата звернення: 30.04.2024).

9. Різак Г. В., Ципляк Н. О., Голуб О. В. Створення інноваційних освітніх програм в Україні: досвід і рекомендації країн ЄС. *Академічні візії*. 2023. № 22. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/520> (дата звернення: 30.04.2024).

10. Федірко Ж. В. Підготовка вчителя до впровадження інновацій в освітній процес Нової української школи. *Наукові записки*. 2022. № 208. С. 245–251. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-245-251> (дата звернення: 30.04.2024).

11. Харківська А. А., Молчанюк О. В. Диверсифікація професійної підготовки педагогів початкової освіти із принципами Нової української школи. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 2(209). С. 12–19. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2\(209\)-12-18](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2(209)-12-18) (дата звернення: 30.04.2024).

12. Хомич Л. Вчитель нової української школи: вектори професійного розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. № 20(2). С. 168–177. URL: [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.168-176](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.168-176) (дата звернення: 30.04.2024).

13. Цюняк О. Професійна підготовка майбутніх педагогів засобами дистанційного навчання в умовах карантину. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. № 1. С. 106–115. URL: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.106-115](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.106-115) (дата звернення: 30.04.2024).

14. Яремчук Н. Особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя початкової школи в умовах дистанційного навчання. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 4. С. 60–67. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.4.7> (дата звернення: 30.04.2024).

15. Boiko A., Shevtsova N., Yashanov S., Tymoshchuk O., Parzhnytskyi V. The impact of the integration of artificial intelligence on changes in the education process of Ukraine: prospects and challenges. *Eduweb*. 2024. Vol.18(1). P. 180-189. URL: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.01.13> (дата звернення: 30.04.2024).